

जाहिरातींचे दर.

खालील वस्त्यावर चौकशी करावी.

व्यवस्थापक, अर्थ,
'दुर्गाधिवास' पुणे ४.

अर्थ

वर्गणीचे दर.

वार्षिक वर्गणी
रु. ४(दयाळ इंग्लिश माफ)
किरकोळ अंकास
एक आणा.

'अर्थ एव प्रधानः' इति कौटिल्यः अर्थमूलौ धर्मकामाविति ।

—कौटिलीय अर्थशास्त्र

संपादक—प्रो. वा. गो. काळे

वर्ष ८

पुणे, बुधवार, तारीख २ सप्टेंबर १९४२

अंक ३५

दि बँक ऑफ इंडिया लि.

[स्थापना : १९०६]

अधिकृत भांडवल ... .. रु. ३,००,००,०००

वसूल झालेले भांडवल ... .. रु. १,००,००,०००

रिझर्व फंड ... .. रु. १,९८,००,०००

मुख्य कार्यालय : ओरिएण्टल बिल्डिंग, मुंबई.

मुंबईमधील शाखा : पुलियन एक्सचेंज, कुलाबा, काळबादेवी आणि मलबार हिल्स.

इतर शाखा : अहमदाबाद (मद्र. मुख्य ऑफिस), अहमदाबाद (एलिस मिज शाखा), अहमदाबाद (स्टेशन शाखा), अंधेरी (मुंबई शेजारी), पाट्टी (मुंबई शेजारी), कलकत्ता (क्लाइव्ह स्ट्रीट, मुख्य ऑफिस), कलकत्ता (बडा बजार), कलकत्ता (चौरंगी स्केअर), जमशेदपूर, कराची, नागपूर (किंग्जवे), नागपूर (इतवारी बजार), पुणे, पुणे शहर, राजकोट, सुरत.

लंडन एजन्ट्स : वेस्टमिन्सटर बँक लिमिटेड.

डायरेक्टर्स : सर जुनीलाल ब्ही. मेहता, के. सी. एस. आय. (अध्यक्ष), श्री. अंबालाल सारामाई, सर जोसेफ के. नाईट, मि. ए. गेडिस, सर कावसजी जहांगिर, बॅरोनेट, के. सी. आय. ई., ओ. बी. ई., मि. दिनशा के. दाजी, श्री. रामनिवास रामनारायण.

करंट डिपॉझिट अकाउंट्स :

दररोजच्या रु. ३०० ते रु. १,००,००० रकमेच्या शिल्लकेवर ३%

दराने व्याज दिले जाते. रु. १,००,००० वरील व्याज सात योजनेने

दिले जाते. सहामाही अखेर व्याजाची किमान रक्कम ५ रु. पेक्षा कमी

शिल्ल्यास व्याज दिले जात नाही. कायम, अल्प मुदतीच्या व सेव्हिंग

बँक ठेवी योग्य व्याजाने स्वीकारल्या जातात. व्याजाचे दर पत्रद्वारे.

बिलस व सेटलमेंट्समार्फत बँक एक्सचेंज व ट्रस्टी म्हणून काम करते.

सर्व तन्हेचे ट्रस्टीचे काम केले जाते. नियम अर्ज करून मागवावेत.

बँकेसंबंधी नेहमीचा सर्वसामान्य व्यवहार केला जातो.

एजंट:—टी. आर. लालवाणी.

दि बँक ऑफ महाराष्ट्र लि.

हेड ऑफिस : पुणे शहर.

स्थानिक शाखा : डेकन जिमखाना, पुणे ४.

मुंबई शाखा : दलाल स्ट्रीट, फोर्ट, मुंबई.

अधिकृत भांडवल : रु. १०,००,०००

विक्रीस काढलेले भांडवल : रु. ५,००,०००

सपलेले भांडवल : रु. ४,४५,९५०

वसूल झालेले भांडवल : रु. २,२२,७९५

एकूण खेळते भांडवल : रु. ३७,००,०००

डायरेक्टर्स

प्रो. वा. गो. काळे, अध्यक्ष

श्री. घों. कृ. साठे

श्री. न. ग. पवार

श्री. इयं. वि. रानडे

श्री. वा. पुं. वर्दे

श्री. मा. रा. जोशी

श्री. श्री. गो. मराठे

श्री. र. चिं. सोहोनी

मि. फ. दो. पदमजी

बँकिंगचे सर्व व्यवहार केले जातात. शेअर व सरकारी रोखे यांची सुरेदीविक्री कसोशीने करून दिली जाते.

बँकेच्या शेअरवर १९४१ अखेर पुण्या होणाऱ्या वर्षी ६ सा. द. शेंकडा ४ टके करमाफ डिव्हिडंड दिले गेले. बँकेची शेअरविक्री चालू आहे.

म. वि. गोखले

मॅनेजर.

महायुद्धाची जाणीव ! कपड्यांच्या खर्चात काटकसर करा. एक वेळ येऊन स्वतःची खात्री करा व पैशाचा मोबदला घ्या.

बंबाचे
माडीवर

महिंद्रकर ब्रदर्स

तयार कपड्यांचे व्यापारी

बुधवार
चौक,
पुणे

फक्त पुणे सेंट्रल को-ऑपरेटिव्ह बँक लिमिटेडचे सभासदांकरिता नोटीस

या बँकेची पुढील साधारण सभा रविवार ता. २० सप्टेंबर १९४२ रोजी दुपारी ५ वाजता (नवीन वेळेप्रमाणे) पुणे येथे नूतन मराठी विद्यालयाचे इमारतीत भरून अहवाल, ताळेबंद, नफ्याची वाटणी मंजूर करणे, हिशेबतपासणीसाठी नेमणूक, डायरेक्टर, चेअरमन व व्हाईस चेअरमन यांची निवडणूक, पोट नियमांत दुरुस्त्या करणे वगैरे कामे नेहमीप्रमाणे करण्यांत येतील. तरी सर्व सभासदांनी सभेस अगत्य यावे अशी विनंती आहे. डायरेक्टरांच्या निवडणुकीसाठी व ऑडिटोरांच्या नेमणुकीसाठी मतनोंदणीस वेळ मात्र त्याच दिवशी सद्य जागी फक्त सकाळी ९ ते दुपारी १ (नवीन वेळेप्रमाणे) ठेवली आहे.

इ. वि. चितळे,
मॅनेजिंग डायरेक्टर.

ता. २० ऑगस्ट १९४२

नोटीस

दि कराड अर्बन को-ऑपरेटिव्ह बँक लि. कराड

बँकेच्या भागीदारांची २५ वी वार्षिक साधारण सभा रविवार तारीख १३ सप्टेंबर १९४२ रोजी कराड येथे बँकेचे इमारतीत सकाळी नऊ वाजता भरणार आहे. त्यावेळी नियमाप्रमाणे डायरेक्टरांची निवडणूक, अध्यक्ष व व्हाईस चेअरमन यांची निवडणूक, पोटनियम दुरुस्ती वगैरे कामे केली जातील. डायरेक्टरांचे निवडणुकीबाबत मते देण्याची वेळ सकाळी ९-३० ते १२-३० अशी आहे. तरी सभासदांनी येणेचें करावें अशी विनंती आहे.

कराड
२८-८-४२

म. वि. खंडकर
मॅनेजर

टीप—वरील सर्व वेळा नवीन स्टॅ. टाईमप्रमाणे समजाव्यात.

विविध माहिती

द्वियांचे शुद्धकार्य

अमेरिकेतील १ कोटी ३० लक्ष द्विया कोणत्या ना कोणत्या तरी शुद्धकार्यांत गुंतल्या आहेत. त्यापैकी २० लक्ष प्रत्यक्ष कारखान्यांत आहेत.

रहाणीच्या खर्चाचे वाढते मान

अमेरिकेत रहाणीच्या खर्चाचे मान वाढत चालले आहे, त्यास पायबंद घालण्याचा प्रेसिडेंट रूझवेल्ट यांनी निर्धार केला आहे.

जुळे महिन्यांतील आगबोटीचे उत्पादन

गेल्या महिन्यांत अमेरिकन आगबोटी जेवढ्या बुडाल्या त्यापेक्षा अधिक आगबोटी अमेरिकेने बांधल्या. चालू वर्षात, बुडालेल्या बोटीपेक्षा ज्यास्त बोटी तयार झाल्याचें हें पहिलेच उदाहरण आहे.

टपालासाठी विमान

कराची व मुलतान हांचेमध्ये टपालाची ने-आण करण्याकरिता विमानाची दररोज वहातूक सुरू करण्यांत आली आहे.

इंग्रजी पेवजी जपानी भाषा

जपानने पादाक्रांत केलेल्या देशांत इंग्रजीचे उच्चाटण करून जपानी भाषा हाच मुख्य कामकाजाची भाषा ठरविण्यांत येत आहे.

बँकास सुटी

ता. ३ रोजी गोकुळ अष्टमीनिमित्त बँका बंद रहातील. ता. ४ व ५ रोजी पारशी वषारंभानिमित्त सुटी मागे जाहीर केलेली होती. त्यापैकी ४ तारखेची सुटी रद्द करण्यांत आली आहे. ५ तारखेस सुटी आहे.

मोफत वैयकीय मदत

ग्रेट ब्रिटनमधील धर्मार्थ चालविण्यांत येणारी व म्युनिसिपॅलि-ट्यांची इस्पितळे सरकार आपल्या स्वतःकडे व्यवस्थेसाठी घेणार आहे व त्यांत सर्वांना मोफत वैयकीय मदत दिली जाणार आहे. ह्या योजनेशी सहकार्य करणारे डॉक्टर हे सरकारी नोकर समजले जातील व त्यांना खासगी धंदा करतां येणार नाही.

अलेक्झॅंड्रियामधील फ्रेंच युद्धनौका

अलेक्झॅंड्रियाचे बंदरांत अडकून पडलेल्या फ्रेंच युद्धनौका तुर्कस्तानास विकण्याचा प्रयत्न ब्रिटीश सरकारने चालविला आहे.

ट्रेझरी बिलांवर ६ आ. ७ पे व्याजाचा दर

रिझर्व्ह बँकेने गेल्या आठवड्यांत हिंदुस्थान सरकाराची ६ कोटी रुपयांची ट्रेझरी बिले विकली, त्यावर व्याजाचा सरासरी दर द. सा. द. शे. ६ आ. ७ पे इतका पडला. सुमारे १२ कोटी रुपयांच्या ट्रेझरी बिलांच्या मागणीचे अर्ब आले होते.

गव्हर्नमेंट टेलिफोन्स बोर्ड लि.

बाँबे टेलिफोन कं. लि. च्या भागांची सरेदीची किंमत गव्हर्नमेंट टेलिफोन्स बोर्ड लि. ने ८९ रु. १५ आ. अशी ठरविली ती योग्य नव्हती व ती किंमत मान्य नसणारांचे भाग बोर्डाला सक्तीने मिळवितां येणार नाहीत असा ता. १० ऑगस्ट रोजी मुंबई हाय-कोर्टाने निकाल दिला. योग्य किंमत ठरविण्याचा अधिकार आता हायकोर्टास आहे किंवा नाही ह्या मुद्यावर कोर्टाने आपला निर्णय नास्तिकपक्षी दिला आहे. टेलिफोन बोर्डाने अर्जदार भागीदारांचा कोर्ट-सर्व सोसावयाचा आहे.

सिलोनमध्ये दुधाचा तुटवडा

सिलोनमध्ये दुधाचे दुर्भिक्ष्य भासू लागले आहे, ते दूर करण्याकरिता हिंदुस्थानांतून, तेथे एक हजार गाईची आयात करण्यांत येणार आहे. दुधाचे आइसक्रीम बनविण्यास तेथे मनाई आहे.

सिलोनी खोबरे

सिलोनमधील सर्व खोबऱ्याची सरेदी ब्रिटिश सरकारने केली आहे. तिचा काही वाटा हिंदुस्थानास देण्यांत येईल.

ब्रह्मी चलनी नोटा

१५ जुलैनंतर ब्रह्मदेशाच्या चलनी नोटांची मोठ मिळण्याची सोय आसाममध्ये काही ठिकाणी व रिझर्व्ह बँकेच्या कलकत्ता, कानपूर व मद्रास येथील कचेऱ्यांत केलेली आहे असे हिंदुस्थान सरकारने जाहीर केले होते. स्यापूर्वी त्यांची मोठ इंपीरिअल बँकेच्या कोषत्याहि शाखेत मिळत असे. जिल्हाधिकार्याच्या दर्जाचे अधिकार्याची शिफारस असल्यासरीज ब्रह्मी नोटांची मोठ मिळणे ३१ ऑगस्टनंतर बंद करण्यांत आले आहे.

पगारवाढ

ब्रिटिश सैनिकांच्या पगारांत लवकरच वाढ जाहीर केली जाईल, असे समजते.

नवीन स्टॉक एक्सचेंज

द. हैद्राबाद येथे स्टॉक एक्सचेंजची स्थापना लवकरच होणार आहे, असे समजते.

अनुक्रमणिका

	पृष्ठ		पृष्ठ
१ विविध माहिती ...	२७६	बिली—मुंबईस धान्याचा	
२ खाण्याच्या धान्याचा		पुरवठा—सार करारांतून	
पुरवठा ...	२७७	हिंदुस्थानची मुक्तता	
३ एकसंचेज पिकांच्या		७ प्रोमिसरी नोटेवर	
अपघर्षाची भाषणे... २७८		लावलेली तिकिटें ...	२८१
४ शेअरची वगैरेची ...	२७८	८ इस्लामपूर पी. को.	
५ रजिस्ट्रेशन सत्याचा		बँक ...	२८१
अडवाल ...	२७८	९ मुं. मां. स. लँड	
६ स्टुट विचार ...	२७९	मॉर्गेज बँक ...	२८१
पुणे सें. को. बँकेची ज्यु-			

अर्थ

बुधवार, ता. २ सप्टेंबर, १९४२

खाण्याच्या धान्याचा पुरवठा

मध्यवर्ती खाद्यपदार्थ समितीची बैठक गेल्या आठवड्यांत दिल्ली येथे भरली होती, तीमध्ये सर जोगेंद्रसिंग ह्यांनी काहीं महत्त्वाची माहिती विवाय विषयाचे संबंधांत दिली ती हिंदुस्थानातील अन्नपुरवठ्याचे बाबतीत अत्यंत महत्त्वाची आहे. जनतेच्या नित्याच्या जीवनास अत्यावश्यक असलेल्या जिनसांची दुर्मीळता व महागाई ह्यांचे योगाने सामान्य लोकांची गैरसोय होत असल्याच्या तक्रारी चोहोंकडून ऐकू येत असून प्रांतिक सरकार व स्थानिक अधिकारी, पदार्थांचे भाव ठरवणे व त्यांच्या पुरवठ्याची तरतूद करणे ह्यांचेविषयी योजना अंमलांत आणण्यासाठी झटत आहेत. खाद्यपदार्थांचे उत्पादन, पुरवठा, वाटणी, वहातुक, विक्री व किंमती ह्यांचे नियंत्रण अशा अनेक बाजू प्रस्तुत प्रश्नास असून त्यांचा समुच्चयाने निर्णय होणे अगत्याचे आहे आणि ह्या सर्व बाबतीत मध्यवर्ती व प्रांतिक सरकारांचे घोरण एकसूत्री असले पाहिजे. ह्यासंबंधांतले सविस्तर विवेचन "अर्थ"त अनेकवार आले आहे. हिंदुस्थान सरकारच्या विद्यमाने प्रातिनिधिक समिती व सहाय्यारमंडळ ह्यांचा विचारविनिमय केला जातो आणि योग्य घोरणाची चर्चा वेळोवेळ केली जाते ह्याचा उद्देश उघड आहे. चालू आणि पुढे येणाऱ्या परिस्थितीच्या दृष्टीने देशाच्या निरनिराळ्या भागांतल्या अन्नसामुग्रीच्या पुरवठ्याची व किंमतीची निश्चिती होण्याचे मार्ग आखले जाणे आवश्यक आहे.

आखूड धार्याचा कापूस व ताग ह्यांस असलेली मागणी मर्यादित झाल्याने ती पिके करणे शेतकऱ्यांस तोट्याचे आहे म्हणून त्यांचे ऐवजी धान्याच्या पिकांची लागवड वाढवल्याने खाद्यपदार्थांच्या पुरवठ्याचा विस्तार होईल आणि ह्या घोरणाचा परिणाम सर्वासिच अनुकूल असा होईल ह्या कल्पनेने धान्याच्या पैदाशीत भर घालण्याचे प्रयत्न सर्व देशभर झाले आहेत. कपाशीच्या आयातीवर बसविण्यांत आलेल्या जफातीच्या उत्पात्ताचा फंड स्वतंत्रपणे बाजूस काढलेला आहे

त्यांतून कपाशीच्या ऐवजी खाद्यपदार्थांची पिके काढण्यासाठी चार प्रांत व तीन संस्थाने ह्यांस सहाय देण्यांत आले आहे असे सर जोगेंद्रसिंग ह्यांनी सांगितले. पन्नास लक्ष एकर जमिनीचा उपयोग कपास व ताग ह्यांच्या ऐवजी खाद्यपदार्थांच्या पिकांच्या लागवडीकडे करण्यांत आला आहे अशी माहिती त्यांनी दिली. धान्याच्या पुरवठ्यांत त्या योगाने फार मोठी भर पडण्यासारखी नसली तरी खाद्यपदार्थांची पैदास जेवढी वाढेल तेवढी आजमितीस हवीच आहे. जीमध्ये पिके करता येतील अशी पडिक जमीन देशांत साडेदहा कोटि एकर इतकी आहे. म्हणजे विशेष मेहनत व खर्च केल्यास माणसे व जनावरे ह्यांच्या खाण्याच्या पिकांची तजवीज भरपूर होण्यासारखी आहे हे उघड आहे. शेतीच्या क्षेत्राचा विस्तार पडिक क्षेत्रांत व्हावयाचा असेल तर तो धडवून आणण्याचे कामी सरकारनेच पुढाकार घ्यावा लागेल.

ब्रह्मदेशांतून तांदूळ येण्याचे बंद झाल्यामुळे बावीस लक्ष टन इतका ह्या महत्त्वाच्या धान्याचा तुटवडा पडला आहे. शक्य तेथे भाताच्या पिकाची लागवड होण्याची सटपट चालली आहे. तिचा परिणाम साडेआठ लक्ष टन तांदूळाची भर पुरवठ्यांत टाकून हा तुटवडा मर्यादित करण्यांत होईल अशी अपेक्षा आहे. पाऊसपाणी चांगले झाल्यास १९४३-४४ साली तांदूळाचा तुटवडा अकरा लक्ष टनांवर साली येईल असा अंदाज आहे. तांदूळास असलेली मागणी व त्याचा पुरवठा ह्यांची तोंडमिळवणी होणे अशक्य आहे हे स्पष्ट झाले असल्या कारणाने ह्या मालाची वहातुक व वाटणी देशभर व्यवस्थित योजनात्मक रीतीने होण्याचे महत्त्व स्वाभाविकपणेच सिद्ध आहे. जनतेच्या खाण्यांत तांदूळाची जागा दुसऱ्या धान्याने किती प्रमाणात घेता येणे शक्य आहे ह्या प्रश्नाचाहि विचार होणे आवश्यक आहे. तांदूळाच्या जागी येणाऱ्या दुसऱ्या धान्याचा पुरवठा व किंमती ह्यांचे संबंधांत विशेष अनुकूलता असेल तर हा बदल होणे शक्य आहे. गव्हाच्या पैदाशीत विस्तार होईल असा अंदाज आहे ही समाधानाची गोष्ट आहे. खाद्यपदार्थांची पैदास वाढवण्याची सटपट चालली आहे तिचे योगाने गव्हाच्या पुरवठ्यांत साडेचार लक्ष टनांचा वाढावा होईल आणि १९४३-४४ मध्ये देशांत मुळीच तुटवडा भासणार नाही असे सर जोगेंद्रसिंग ह्यांचे म्हणणे आहे. सध्याच्या पाऊसपाण्याच्या परिस्थितीवरून असे अनुमान काढण्यांत आले आहे की, बाजरी व ज्वार ह्यांच्या पैदाशीत सुमारे नऊ लक्ष टनांचा वाढावा होईल. येत्या वर्षी म्हणजे १९४३ च्या जानेवारीपासून गहू व तांदूळ ह्यांचे पीक किती येईल हे सांगणे आज शक्य नसले तरी तांदूळाचे पीक लवकरच हाती येईल ते नव्वद लक्ष टन होईल. त्याचे नंतर पासष्ट लक्ष टन ज्वार, पंचवीस लक्ष टन बाजरी व बांस लक्ष टन मका म्हणजे एकूण ह्या तीन पिकांचे एकशेंदहा लक्ष टन बाजारांत येतील आणि जनतेची मागणी पुरवता येईल असा अजमास आहे. चालू वर्षाच्या चार महिन्यांची धान्याची बेगमी समाधानकारक आहे असे सर जोगेंद्रसिंग ह्यांनी दिलेल्या माहितीचे सार आहे. हा पैदाशीचा प्रश्न झाला, पण वर सुचवल्याप्रमाणे देशाच्या निरनिराळ्या भागांत पिकणाऱ्या धान्याची वाटणी वहातुकीच्या साधनांच्या सहायाने योग्य प्रकारे होण्याच्या मार्गांतल्या अडचणी दूर होतील अशी पद्धतशीर व निश्चित तजवीज करण्यांत आली पाहिजे.

एकसचेंद्र बँकांच्या अध्यक्षांच्या भाषणातील उतारे

१९४१ मधील व्यवहारासंबंधी खुलासा

“आपणांस जपान, चीन, मलाया, ब्रह्मदेश ह्या देशांत गुंतलेल्या रकमांवर कांहींहि व्याज कांहीं काल तरी मिळणार नाही. ह्या देशांत आपले फारसे पैसे अडकलेले नाहीत. त्यांवरील उत्पन्न बुडाले तर ऑस्ट्रेलिया भागावर २.३% व्याजाचा परिणाम होईल. हिंदुस्थान, सिलोन आणि ऑस्ट्रेलिया येथे गुंतलेल्या रकमांवरील उत्पन्नहि ऑस्ट्रेलिया भागावरील २.३% व्याजाइतकें आहे. म्हणजे जे देश आज शत्रूने व्यापले आहेत, अथवा ज्यांवर त्याची स्वारी होण्याचा संभव आहे, अशा ठिकाणच्या रकमांवरील उत्पन्नाची बेरीज ऑस्ट्रेलिया भागावरील ५% व्याजाइतकी होते.”
:-अलायन्स ट्रस्ट कं. लि. च्या अध्यक्षांचे भाषण.

“गेल्या वर्षात हिंदी उद्योगधंद्यांची वाढ आणखी क्षपाट्याने झाली व आश्चर्य वाटेत इतक्या प्रकारचे नवे कारखाने हिंदुस्थानांत निघाले. ह्याचा अर्थ, युद्धानंतर हिंदुस्थानाच्या आर्थिक संसारांत बराच फरक झालेला आढळेल. त्याचा परिणाम लोकांचे रहाणाचे मान वाढण्यांत व त्यांची क्रयशक्ति सुधारण्यांत झाला, तर जागतिक व्यापाराचे मान त्यामुळे पुष्कळच बदलेल. हिंदुस्थानच्या इंग्लंडमधील बहुतेक सर्व कर्जाची युद्ध सुरू झाल्यापासून आतां फेड झालेली आहे, ही गोष्टहि महत्त्वाची आहे... आपल्या बँकेच्या कित्येक शाखा शत्रूने जिंकलेल्या प्रदेशांत असल्या कारणाने, बँकेचा नफा कमी होणे स्वाभाविक आहे. हिंदुस्थान, सिलोन व मॉरिशस येथेच सध्या आपला व्यवहार चालू आहे. तूर्त भागीदारांनी पूर्वीपेक्षा जरा कमी डिविडंडवरच संतुष्ट राहिले पाहिजे. युद्धाच्या निकालावरच बँकेचे भवितव्य अवलंबून आहे. लवकरच युद्ध-परिस्थिति सुधारून येत्या वर्षी चांगली हकीकत सांगण्याची संधि मला मिळेल, अशी आशा आहे.”:- मर्कंटाइल बँकेचे अध्यक्ष.

“सिंगापूरमध्ये आपली फारशी रकम गुंतलेली नाही व अखेरीस बँकेस फार नुकसान सोसावे लागणार नाही; हिंदुस्थान आणि सिलोन ह्यांतील परिस्थितीची माहिती वृत्तपत्रांतून आपणांस समजतेच. बँकेच्या गिऱ्हाइकांची गैरसोय होऊ न देता, शत्रूच्या संभाव्य हालचालीपासून बँक-सुरक्षित रहावी, अशी तेथे दक्षता बाळगण्यांत येत आहे. इराकशी चालणारा नेहमीचा परराष्ट्रीय व्यापार कमी पडत असला तरी तेथील ब्रिटिश फौजांच्या पैशाचा व्यवहार वाढला आहे व तो आपणांमार्फतच होतो. इराकी सरकारचा आर्थिक कारभार नीटपणे चालू आहे.”:-ईस्टर्न बँक लि. चे अध्यक्ष.

“जपान युद्धांत पडण्याचा आपल्या व्यवहारावर परिणाम होणे क्रमप्राप्त आहे. संयुक्त राष्ट्रांनी शत्रूच्या नाविक कारवायांवर प्रभावी नियंत्रण ठेवले नाही तर बंगालमधील बंदरांतून चालणाऱ्या व्यापारावर परिणाम घडून येईल. सिलोनच्या व्यापारासहि थोडी हळू लागेल.”:-नॅशनल बँक ऑफ इंडियाचे अध्यक्ष.

कोऱ्या फॉर्मवर सही करून शेअरची वर्गावर्गी

“मुमताझ फतमा बेगम (मयत) हिचे नांवाने बंगाल सिल्क मिल्स लि. मध्ये सहा शेअर होते. तिचा नातू (अर्जदार) महमद अरिफ ह्याने आपल्या आज्ञेचे शेअर स्वतःचे नांवाने करणारा ट्रॅन्स्फर फॉर्म ४ मार्च १९४१ रोजी कंपनीकडे पाठविला. परंतु डायरेक्टरांनी शेअर वर्गाची नोंद करण्याचे नाकारले. फतमा बेगमचे नांवाने १८९७ साली शेअर नोंदलेले होते. १९२८ मध्ये तिने कोऱ्या ट्रॅन्स्फर फॉर्मवर सही करून २,१०० रुपयांस ते भाग मि. सुरावर्दी ह्यास विकले. १० डिसेंबर १९४० रोजी त्याने तोच कोरा ट्रॅन्स्फर फॉर्म अर्जदाराकडून २,४०० रु. घेऊन त्याचे स्वाधीन केला. हा व्यवहार कायदेशीर नाही. कारण १९४० साली शेअरच्या ट्रॅन्स्फरची नोंद व्हावी असा अर्जदाराचा अर्ज आहे, परंतु कोऱ्या फॉर्मवर सही करून देणारा सुरावर्दी हा १९३५ सालीच मयत झालेला आहे, असे एक कारण डायरेक्टरांनी शेअरच्या वर्गाची नोंद कां केली नाही हे सांगताच कंपनीचा एक डायरेक्टर युसुफ अरिफ ह्याने कोर्टास सांगितले. अर्जदारास भागीदार करून घेण्यास कोर्टाचे प्रतिकूल मत असल्याचे कोर्टेच दिसून आले नाही. तसेच, वर्ग करणाऱ्याच्या अधिकाराचा प्रश्नहि उपस्थित झाला नाही. तेव्हा, आतां एकच प्रश्न उरतो, तो म्हणजे मूळ भागीदाराच्या मृत्यूनंतर कोऱ्या फॉर्मच्या सहाय्याने भागांची केलेली वर्गवारी कायदेशीर होते किंवा नाही हा होय. कोरा फॉर्म भरण्याचा अधिकार, त्यावर शेअर विकणारा सही करून, तो विकत घेणारास देत असतो. परंतु हा अधिकार मूळ भागीदाराच्या मृत्यूनंतर संपुष्टात येतो काय? तसे होत नाही असा कलकत्ता हायकोर्टाने निर्णय दिला आहे.” “शेअर विकणारा व तो विकत घेणारा ह्यांचेमधील व्यवहाराचे स्वरूप कराराचे असो अथवा अधिकारस्वीकाराचे असो; शेअर विकत घेणारास मूळ मालकाच्या मृत्यूनंतरहि ट्रॅन्स्फर फॉर्म भरण्याचा व त्यावर एक तारीख घालण्याचा अधिकार आहे.” तो नाही असे मानल्यास “बँक ट्रॅन्स्फरच्या मार्गाने शेअरची होणारी वर्गावर्गी बंद करावी लागेल. कारण मूळ मालक हयात आहे किंवा नाही, हे ठरविणे सोपे व सोईस्कर नाही. अर्जदाराने सुरावर्दीकडून भाग घेतांना शेअर ट्रॅन्स्फर फॉर्मवर १० डिसेंबर १९४० ही तारीख घालण्यास हरकत नाही व तसे केल्यास त्याचे नांवावर कंपनीने शेअर नोंदले पाहिजेत.” हायकोर्टाने वरीलप्रमाणे निकाल दिला.

मुंबई प्रांताच्या रजिस्ट्रेशन खात्याचा अहवाल

१९४१ साली मुंबई प्रांतात एकूण २,७०,५८४ दस्तऐवज नोंदण्यांत आले. १९४० सालाचा तत्सम आंकडा २,६०,७८९ होता. विक्रीच्या व महाणाच्या खर्तामध्ये १९४१ साली अनुक्रमे ३.६% व ६.५% वाढ झाली. युद्धजन्य परिस्थितीमुळे लोकांचे स्यावर मिळकतीकडे अधिक लक्ष लागल्याचे हे चिन्ह आहे. सहकारी पतपेढ्यांचे संबंधातील खर्ताची संख्या १३,३०६ भरली, त्यांवरील फीचे ३४,७४२ रुपये माफ करण्यांत आले. १,५५६ खर्ते लंडन मॅगिज बँकेचे संबंधातील होती, त्यांवरील १२,४०७ रुपयांची फी माफ केली गेली. १९४१ साली खात्यास एकूण १५ लक्ष, ६२ हजार रुपये उत्पन्न झाले व त्याचा ५ लक्ष, ९३ हजार रुपये खर्च झाला.

स्फुट विचार

पुणे सेंट्रल को-ऑपरेटिव्ह बँकेची ज्युबिली

पुणे जिल्हाची सेंट्रल को-ऑपरेटिव्ह बँक स्थापन झाल्यास येत्या शुक्रवारी पंचवीस वर्षे पुरी होतील. ह्या प्रसंगास अनुलभून सर जनार्दनराव मदन ह्यांचे अध्यक्षतेखाली ज्युबिली समारंभ साजरा केला जावयाचा आहे. ह्या इलाख्यातील सहकारी बँकिंग-ध्या क्षेत्रांत पुण्याच्या मध्यवर्ती बँकेने अग्रेसरत्वाचें स्थान प्राप्त करून घेतलें आहे आणि पंचवीस वर्षांच्या अवधीत तिने जी यशस्वी कामगिरी केली आहे तिच्याबद्दल ह्या संस्थेच्या चालकांचें हार्दिक अभिनंदन करणें आवश्यक आहे. जिल्हातील सहकारी पतपेढ्यांस भांडवल पुरवण्याच्या उद्देशानें सार्वजनिक हितासाठीं सटणाऱ्या कित्येक पुढाऱ्यांच्या प्रयत्नानें पुणे सेंट्रल बँकेची स्थापना पंचवीस वर्षांमागे झाली आणि ह्याच भावनेने तिच्या अनेक डायरेक्टरांनी ह्या संस्थेच्या वाढीस हातभार लावलेला आहे. जनतेच्या, विशेषतः शेतकरीवर्गाच्या आर्थिक अडचणी दूर करण्याच्या हेतूने निःस्वार्थीपणानें संस्था चालविण्याची परंपरा अव्याहत रीतीने ह्या बँकेत पाळण्यांत येत आहे हा तिचा विशेष यथे नमूद करण्यासारखा आहे. तिच्यामध्ये व्यक्तिशः कुजें किंवा इतर फायदा मिळवण्याचा प्रश्न नसल्याकारणानें जिल्हातील प्रमुख मंडळीने केवळ सार्वजनिक हिताच्या आस्थेने बँकेचे डायरेक्टरस या नात्याने कामें केली आहेत, ह्या योगानें जनतेच्या विश्वासास बँक वाढत्या प्रमाणांत पात्र होऊन तिचा सांपत्तिक संसार मूळ अपेक्षेपेक्षाहि अधिक विस्तार पावला आहे. जिल्हाची मध्यवर्ती सहकारी बँक ह्या भूमिकेवर ह्या संस्थेचें कार्यक्षेत्र मर्यादित झालेलें आहे आणि तिच्याकडे येणाऱ्या ठेवींच्या पेशाचा विनियोग सहकारी कक्षेंत करणें अशक्य झालें आहे. तथापि, भाग भांडवल, गंगाजळी, सरकारी रोख्यांत गुंतवलेल्या रकमा व रोकड ह्यांच्या दृष्टीने बँकेची स्थिति अत्यंत बळकट अशी आहे. प्रांतांतल्या इतर सेंट्रल बँकांशी तुलना केली असता पुण्याच्या बँकेची सांपत्तिक परिस्थिति विशेष अनुकूल व समाधानकारक असल्याचें दिसून येतें. आर्थिक मंदीमुळे पतपेढ्या सालावल्या असल्या तरी सेंट्रल बँकेने आपली मजबुती व त्यांस सहाय्य देण्याची वृत्ति ही अबाधित राखली आहेत. ठेवीदारांचा व सामान्य जनतेचा बँकेवरील विश्वास रुपुहणीय असून तो तिच्या चोख व कार्यक्षम व्यवस्थेवर आधारलेला आहे. बँकेचे संस्थापक, माजी व आजू डायरेक्टरस, व्यवस्थापक व नोकर वर्ग ह्यांस प्रस्तुत ज्युबिली समारंभानें साभिमान समाधान वाटावें असा ह्या संस्थेचा इतिहास आहे आणि आजची स्थितीहि तशीच अभिनंदनीय आहे. बँकेचा असाच उत्तरोत्तर उत्कर्ष होवो असें आम्हीं मनापासून इच्छितों.

मुंबईस धान्याचा पुरवठा

साय पदार्थाचें उत्पादन आणि त्यांची बहातुक व वांटणी ह्यांचे संबंधांत उत्पन्न झालेल्या प्रश्नांचें विवेचन आम्हीं आजच्या अग्रलेखांत केले आहे. मुंबई सारख्या शहरास खाण्याच्या जिनसांचा पुरवठा बाहेरून व्हावा लागत असल्याने मालाच्या रेल्वे-बहातुकीचें त्यास विशेष महत्त्व आहे. युद्धपरिस्थितीमुळे रेल्वे-बाधिणीवर मालाच्या ने-आणीचा मोठा ताण पडत आहे आणि प्रांतिक सरकारास धान्याच्या बहातुकीस अग्रतेचें स्थान मिळ-

वण्याची सटपट करावी लागत आहे. सामान्य जनतेच्या नित्याच्या गरजा निर्वेधपणानें भागल्या जाण्याचें अगस्त्य ध्यानांत बाळगून मुंबई सरकार त्यासंबंधांत शिकस्तीचे प्रयत्न करीत आहे. त्या सरकारचे सहाय्य, मि. नाइट हे सदरहू सटपटीची माहिती वृत्तपत्रांच्या प्रतिनिधींस वेळोवेळीं देत असल्याने परिस्थितीचें ज्ञान जनतेस होण्याचें सोईस्कर साधन उपलब्ध झालें आहे. मंजाब व सिंध ह्या प्रांतांतून गहू मुंबईकडे येण्यासाठी रेल्वे वॅगन्स मिळण्याची व्यवस्था झाली असून तिचा पूर्ण फायदा घेतला जात आहे अशी माहिती मि. नाइट ह्यांनीं मुकतीच दिली. मद्रासच्या बाजूने तांदूळ व हैदराबादकडून ज्वार येण्याचीहि तजवीज झालेली आहे. महाराष्ट्रांत कालव्यांचे काठी तयार होणारा गूळ त्याचा उठाव होऊं न शकल्याने जागजागी पडून राहू नये म्हणून त्याची बहातुक मुंबई शहर व मध्यप्रांत ह्यांचेकडे होण्याची तजवीज झाली आहे असेहि सांगण्यांत आले. गुळाची कुचबणा दूर होत आहे ही समाधानाची गोष्ट आहे. मुंबईस कोळशाचा पुरवठा होण्याचे मार्गांत अडचणी आल्या आहेत. मध्यप्रांतांतला कोळसा संयुक्त प्रांतांत जात आहे. तथापि, ह्याहि बाबतींत सरकार सटपट करीत असल्याचें आश्वासन मि. नाइट ह्यांनीं दिलें आहे. केरोसीनच्या तुटवड्यावर उपाय म्हणून राकेलांत भुइमुगाचें तेल मिसळून पहाण्याचे प्रयोग चालू असून ते यशस्वी झाल्यास तो प्रश्नहि सुटण्यास मदत होईल असें ते म्हणाले, नदीच्या गरजा भागवण्यासाठी युक्त्यांची योजना करावी लागते आणि एकाच्या ऐवजी दुसऱ्या पदार्थाच्या उपयोगानें कार्यभाग साधावा लागतो ह्या आर्थिक नियमाचें हें उदाहरण आहे. तांदुळाचा तुटवडा पडल्यास त्याची जागा अंशतः जोंधळे व बाजरी ह्यांनीं भरून काढणें आवश्यक होत आहे हा त्यांतलाच प्रकार आहे. जनतेच्या रहाणीवर युद्धपरिस्थितीचा परिणाम अपरिहार्य रीतीने कसा होत आहे हें विचार करण्यासारखें आहे.

आंतरराष्ट्रीय साखर-करारांतून हिंदुस्थानाची मुक्तता

लंडनमध्ये १९३७ चे आरंभी एक आंतरराष्ट्रीय साखर परिषद भरली होती, त्या परिषदेतील निर्णयांस अनुसरून एक पंचवार्षिक कराराचा मसुदा तयार करण्यांत आला. त्यावर हिंदुस्थान सरकारतर्फे सही करण्यांत आली होती. ह्या परिषदेचे वेळीं हिंदुस्थान सरकारने स्वकीय हितसंबंधी लोकांचा सहा घेतला नाही व ब्रह्मदेशाखेरीज इतर देशांकडे साखर निर्गत न करण्याचें बंधन सरकारने स्वीकारलें. हिंदी मध्यवर्ती असंबलीने ह्या करारास संमति देण्याचें नाकारलें, परंतु अर्थातच त्याचा कांहीं उपयोग झाला नाही. ह्या गैरवाजवी नियंत्रणाचा व्यावहारिक परिणाम त्यावेळीं हिंदुस्थानास फारसा प्रतिकूल झाला नाही व सध्याच्या युद्धपरिस्थितीमुळे तर १९३७ चा करार आतां नाममात्रच राहिला आहे. साखरेची निर्गत करणारे कांहीं देश शत्रूचे ताब्यांत गेले आहेत व कांहीं देशांना आपली साखर निर्गत करणें कमप्राप्त झालें आहे. हिंदी साखरेचें वाढलेलें उत्पादन, तिचा सुधारलेला दर्जा, तीस आजूबाजूच्या राष्ट्रांतून येत असलेली मागणी, सध्याची युद्ध-परिस्थिति इत्यादि अनुकूल गोष्टीमुळे हिंदी साखरेच्या निर्गतीवरील बंधन ह्यापुढें जाचक होणें स्वाभाविक आहे. हें बंधन दूर व्हावें, अशी हिंदी व्यापारी व कारखानदार ह्यांची मागणी होती, ती हिंदुस्थान सरकारच्या ताज्या निर्णयामुळे पुरी झाली आहे. सरकारने

प्रांतिक सरकारें व हितसंबंधी लोक ह्यांचा सहा बेऊन आंतर-राष्ट्रीय कराराच्या मुदतवादीत भाग घ्यावयाचा नाही, असे ठरविले आहे. हिंदुस्थान कांहीं वर्षांपूर्वी साखर मोठ्या प्रमाणावर आयात करित असे, तो आतां निर्गत करू लागेल ही अभिमानाची गोष्ट आहे. १ सप्टेंबर रोजी साखर कराराची मुदत संपली आहे.

हिंदुस्थानांतील गव्हाची लागवड

(१९४१-४२ च्या पिकाचा सरकारी अंदाज)

एकूण लागवड	=	३,४८,४९,०००	एकर
गेल्या वर्षीचे मानानें घट	=	२.५%	
एकूण उत्पादन	=	१,००,७०,०००	टन
गेल्या वर्षीचे मानानें वाढ	=	०.४३%	

लागवड व उत्पादन ह्यांचा तपशील

प्रांत अथवा संस्थान	क्षेत्रफळ १००० ए.	उत्पादन १,००० टन	दर एकरी उत्पादन
पंजाब	११,६१०	४,३९३	८४८
सं. प्रांत	८,००१	२,६५७	७४४
मध्यप्रांत-बन्हाड	२,९२६	४००	८०६
मुंबई	१,९२०	३३६	३०२
सिंध	१,२७६	४१०	७२०
बिहार	१,३००	४८५	८३६
सरहद्द प्रांत	१,०६२	२३८	५०२
बंगाल	१७०	४१	५४०
दिल्ली	४५	११	५४८
अजमीर-मारवाड	१५	५	७४७
ओरिसा	४	१	८०४
मध्य हिंदुस्थान	१,९१९	२८८	३३६
ग्वाल्हेर	१,३१४	२९९	५१०
रजपुताना	१,२२०	३३१	६०८
हैद्राबाद	१,१२५	१३४	२६७
बडोदे	६९	४१	१,३३१
म्हैसूर	३	.....	२३७
एकूण	३३,९७९	१०,०७०	६६४
१९४०-४१ ची एकूण...	३४,८४९	१०,०२७	६४५

सुताच्या व्यापाऱ्यांस लायसेन्स

सुताच्या व्यापाऱ्यांना सरकारी परवाना आवश्यक करणारा नियम १ सप्टेंबर ऐवजी १ ऑक्टोबरपासून अंमलांत येईल, असे मुंबई सरकारने जाहीर केले आहे.

मध्यवर्ती असेंब्ली

मध्यवर्ती असेंब्लीच्या येत्या बैठकीस ता. १४ सप्टेंबर रोजी प्रारंभ होईल. १९४३ च्या बजेटाच्या अधिवेशनापूर्वी असेंब्लीचे आणखी दुसरे एकदा अधिवेशन भरणार नाही.

ट्रंक कॉल

हैद्राबाद संस्थानांतील टेलिफोन अखिल भारतीय टेलिफोन्सच्या जाळ्याशी जोडण्यांत आले आहेत, त्यामुळे हैद्राबाद व सिकंदराबाद ह्या शहरांतील लोकांचे ट्रंक कॉल्सचे स्वरूपांत बाहेर देऊनवळण सुरू झाले आहे.

मुंबई इलाख्यांतील सहकारी चळवळीच्या केंद्रस्थानी असलेली

शेतकऱ्यांची प्रांतिक बँक

म्हणजेच

बॉम्बे प्रॉविन्शियल को-ऑपरेटिव्ह
बँक, लिमिटेड.

(सहकारी कायद्यान्वये नोंदलेली)

स्थापना १९११.

मुख्य कचेरी-सर विठ्ठलदास ठाकरसी मेमोरिअल बिल्डिंग
९, बेक हाउस लेन, कोट मुंबई.

शाखा

१ बारामती (जि. पुणे)	१८ अकलूज (जि. सोलापूर)
२ सातारा (" सातारा)	१९ विरमगाव (" अहमदाबाद)
३ इस्लामपूर (" ")	२० धुळे (" प. सामदेश)
४ कन्हाड (" ")	२१ दोंडाईचे (" ")
५ तासगाव (" ")	२२ शिरपूर (" ")
६ किलोस्करवाडी (" ")	२३ शहादे (" ")
७ शिराळे (" ")	२४ नंदुरबार (" ")
८ कोरेगाव (" ")	२५ साक्री (" ")
९ वाई (" ")	२६ शिंदसेडे (" ")
१० अहमदनगर (" अहमदनगर)	२७ तळोदे (" ")
११ शेवगाव (" ")	२८ मालेगाव (" नाशिक)
१२ कोपरगाव (" ")	२९ सटाणा (" ")
१३ बेलापूर (" ")	३० कळवण (" ")
१४ राहुरी (" ")	३१ लासलगाव (" ")
१५ निवडी (" ठाणे)	३२ नांदगाव (" ")
१६ पालघर (" ")	३३ दोहद (" पंचमहाल)
१७ कल्याण (" ")	३४ कालोल (" ")

या बँकेत मुदतीच्या, चालू व सेव्हिंग बँक ठेवी

स्वीकारल्या जातात

आणि

इलाख्यांतील बहुतेक सर्व प्रमुख ठिकाणी हुंडीचा व्यवहार केला जातो.

या बँकेत येणारा पैसा, शेतकरी व इतर अल्प उत्पन्नाचे लोक, यांच्या प्रत्यक्षपणे उपयोगी पडतो.

पूर्ण माहितीकरिता हेड ऑफिस अगार शाखा-कचेऱ्यांस लिहा.

व्ही. एल. मेहता,
मॅनेजिंग डायरेक्टर.

प्रॉमिसरी नोटेवर लावलेली तिकिटें सही वगैरे
करून रद्द न केल्यास काय होतें ?

लाहोर हायकोर्टाचा निवाडा

हाकिकतः—अत्ताउछानें सजान शहापासून ५,००० रुपये कर्जाक घेतले व त्याबाबत त्यास एक प्रॉमिसरी नोट लिहून दिली. ५,००० रुपयांच्या प्रॉमिसरी नोटेवर ०-४-० ची तिकिटें लावण्यास पाहिजे होती; त्याप्रमाणे एक एक आण्याची चार तिकिटें त्या प्रॉमिसरी नोटेवर लावण्यांत आलीं. तीं सर्व तिकिटें त्यावर सही करून अथवा तारीख लिहून रद्द करावयास पाहिजे होती; परंतु त्यापैकी फक्त ३ तिकिटें अशा प्रकारें रद्द करण्यांत आलीं व चौथें तिकिटें तसेंच कोरें ठेवण्यांत आलें. काझम शहानें त्या प्रॉमिसरी नोटेवरून दावा आणला. अत्ताउछानें वादीचा दावा सर्वस्वी नाकबूल केला. प्रतिवादीनें लिहून दिलेली प्रॉमिसरी नोट वादी पुराव्यांत दाखल करूं लागला. तेव्हां प्रतिवादीतर्फे अशी हरकत घेण्यांत आली की, 'ज्याअर्थी वादांतील प्रॉमिसरी नोटेवरील चारपैकी फक्त तीनच तिकिटें रद्द करण्यांत आलीं आहेत व चौथें अगदीच कोरें आहे त्याअर्थी ती प्रॉमिसरी नोट पुराव्यांत स्वीकारतां येत नाही.' कोर्टानें त्या हरकतीबाबत आपला निकाल राखून ठेवला व पुरावा घेण्यास सुरुवात केली. पुरावा संपण्यापूर्वी त्या कोर्टाची बदली झाली व त्याचे जागी नवीन कोर्ट (जज) आलें. नवीन कोर्टानें वादांतील प्रॉमिसरी नोट पुराव्यांत घेतां येत नाही असें ठरवून वादीचा दावा काढून टाकला, म्हणून त्यानें हे अपील केले होते.

मुद्दे व विवेचन—वादांतील प्रॉमिसरी नोटेवरील सर्व तिकिटें रद्द करण्यांत आलीं नसल्यामुळे ती प्रॉमिसरी नोट पुराव्यांत घेतां येते किंवा नाही तें आपल्याला पहावयाचें आहे. प्रॉमिसरी नोटेवर तिकिटें कशी लावलीत, तीं रद्द कशी करावीत व रद्द न केल्यास पुराव्याचे दृष्टीनें त्या प्रॉमिसरी नोटेवर काय परिणाम होतो ह्या बाबतचा मजकूर स्टॅप अॅक्टच्या क. २ (११) व क. १२ मध्ये सांपडतो. त्यांत असें म्हटलें आहे की, "योग्य किंमतीचीं तिकिटें प्रॉमिसरी नोटेवर लावलीत व त्या तिकिटेंवर सही करून अथवा तारीख लिहून तीं तिकिटें रद्द करावीत. असें न केल्यास त्या प्रॉमिसरी नोटेवर मुळीच तिकिटें लावण्यांत आलीं नाहीत असें समजलें जाईल" प्रॉमिसरी नोटेवरील तिकिटें अथवा अन्य प्रकारच्या पावत्या अथवा रसिदीवरील तिकिटें रद्द करण्यांत हाच उद्देश असतो की, तिकिटें पुन्हां उपयोगांत आणली जाण्याची मुळीच शक्यता असूं नये. वादांतील प्रॉमिसरी नोटेवरील एक तिकिटें अगदी कोरें आहे व तें पुन्हां उपयोगांत आणलें जाण्याचा संभव आहे. सबब आमचें मत असें आहे की, वादांतील प्रॉमिसरी नोटेवर मुळी तिकिटेंच लावण्यांत आली नाहीत, असें समजलें पाहिजे. तिकिटें नसलेली प्रॉमिसरी नोट पुराव्यांत घेतां येत नाही. सबब वादांतील प्रॉमिसरी नोट देखील पुराव्यांत घेतां येत नाही. प्रॉमिसरी नोट लिहून दिली व कर्ज घेतलें ह्या दोन्ही गोष्टी प्रतिवादी नाकबूल करित आहे. त्या गोष्टी सिद्ध करण्यासाठीं वादीजवळ जो पुरावा आहे, तो वरील कारणांस्तव फिचारांत घेतां येत नाही. अशा परिस्थितीत वादीचा दावा काढून टाकण्याखेरीज दुसरा इलाज नाही.

निकालः—वरील कारणांस्तव आम्ही हे अपील सर्चासह काढून टाकतो. व वादीचा दावा काढून टाकण्यांत यावा असा हुकूम देतो.

सारांशः—प्रॉमिसरी नोटेवर तिकिटें लावल्यानंतर त्या तिकिटेंवर प्रॉमिसरी नोट लिहून देणाराची सही घेऊन, तारीख लिहून अथवा अन्य प्रकारें तें तिकिटें रद्द करवून घ्यावें. प्रॉमिसरी नोटेवर जितकीं तिकिटें असतील तितकीं सर्व अशा प्रकारें रद्द करविली पाहिजेत. तिकिटें रद्द करविलीं नाहीत तर प्रॉमिसरी नोटेवर तिकिटें लावण्यांत आलींच नाहीत असें समजलें जातें व तशी प्रॉमिसरी नोट पुराव्यांत घेतली जात नाही. तशा प्रॉमिसरी नोटेवरून दावा लावल्यास तो काढून टाकण्यांत येईल. तिकिटें रद्द करविण्यांत एवढाच उद्देश असतो की, तीं तिकिटें पुन्हां उपयोगांत आणलीं जाऊं नयेत. जेणेकरून ती तिकिटें पुन्हां उपयोगांत आणली जाण्याची शक्यता नाहीशी होईल अशा प्रकारें ती रद्द करावी. सही करणे अथवा तारीख घालणे हे तिकिटें रद्द करण्याचे दोन राजरोस मार्ग आहेत. (न्यायबोध)

इस्लामपूर को. पीपल्स बँक लि.

(वार्षिक सभा : ५-९-४२)

वरील बँकेचें भाग भांडवल २९,२१५ रुपये असून तिच्या रिझर्व व इतर फंडांत सुमारे २२ हजार रुपये आहेत. ठेवीची रक्कम २० ३/४ हजार रुपये असून बँक कर्जे १२ ३/४ हजारांची आहेत. बँकेकडे येणें कर्जाची रक्कम आतां ५६,०७९ रु. आहे. चौकशीचे तारखेपासूनची (३०-९-३७) बँकेचा कारभार नेटानें चालविलेला असून तिला वसुलीचे कामी बरेच यश आलें आहे. अफरात-फरीच्या येण्यापैकी ३,८५७ रु. वसूल झाले आहेत व बाकीच्या वसुलीचे प्रयत्न चालू आहेत. "डिसेंबर, १९४० मध्ये ठेवीची रक्कम परत देण्यास बँक असमर्थ होती; परंतु तेव्हापासून आतापर्यंतचा सर्व भागवून बी. पी. सी. बँकेकडील कॅश क्रेडिटखात्यास ४,९३७ रु. देऊन आणि ठेवीदारांस ४,७४१ रु. देऊनहि आज ११,८१९ रु. रोकड शिल्लकी तरतूद झाली आहे." ३० जून अखेर संपलेल्या वर्षी बँकेस ४,४९५ रुपये नफा झाला, त्यांत मागील शिल्लकी नफा २८८ रुपये मिळवून त्यांतून व्याज अनामतसाठी ३,४७९ रुपये व रिझर्व फंडाकडे ५३४ रुपये काढून डिव्हिडंडसाठी ७७० रुपये रहातात. त्यांतून भागीदारांस ३% डिव्हिडंड मिळावयाचें आहे. अडचणीत आलेल्या बँकेनें आपला व्यवहार सुरळीत व नेटानें चालवून पुनः प्रगतिपथावर येण्याच्या प्रस्तुत बँकेचें उदाहरण अनेक संस्थाना उत्साहवर्धक वाटेल. श्री. जी. के. कुलकर्णी हे बँकेचे चेअरमन असून श्री. जी. बी. अंकलगी हे मॅनेजर आहेत.

मुंबई प्रांतिक सहकारी लँड मॉर्गेज बँक लि.

वरील बँकेचें भाग भांडवल आतां ४,९२,७०० रुपये झाले. प्रांतांतील १७ प्राथमिक लँड मॉर्गेज बँका प्रांतिक बँकेकडून जेवढे कर्ज घेतिले, त्याच्या ५% इतक्या रकमेचें तरी त्यांनी प्रांतिक बँकेचें भाग घेतले पाहिजेत, असा नियम आहे. प्रांतिक बँकेचें प्राथमिक बँकांकडे ३० लक्ष, ८३ हजार रु. कर्ज येणें आहे. १९४१-४२ मध्ये प्रांतिक बँकेनें ५ लक्ष, ५४ हजारांची नवी कर्जे दिली. येणें असलेले कर्जचि हसे व व्याज ह्यांची अनुक्रमें ८६.१% व १००% वसुली झाली. वर्षअखेरीस बँकेस २१,७६६ रुपये नफा झाला, त्यांतून भागीदारांस २ ३/४ वरानें डिव्हिडंड मिळणार आहे.

अर्थशास्त्र

लेखक:—प्रो. वा. गो. काळे व प्रो. द. गो. कर्वे
पृष्ठसंख्या सुमारे ३००, किंमत ३ रुपये
या ग्रंथांत अर्थशास्त्राच्या सर्वसामान्य सिद्धांतांचे विवेचन केले आहे.

श्रीराम सिल्क मिल्स लि., बंगलोर

[कंपनीने १९४१ अखेर ६ टक्के डिव्हिडंड वांटला आहे.]

युद्धसाहित्यपुरवठा—खात्याची परेशूटकरिता
लागणाऱ्या

रेशमी कापडाची ऑर्डर पुरी करण्यासाठी लागणाऱ्या
भांडवलाकरितां तूर्त एकूण रु. १ लक्षाच्या रकमेपर्यंत

ठेवी घेणे आहेत

व्याजाचा दर ४॥ ते ६ टक्के. ठेव किमान
रु. ५०० ची असावी. ठेवीवरील व्याज
दर सहा महिन्यांनी दिले जाते.

श्रीराम सिल्क मिल्स लि.,
श्रीरामबाग,
बसवनगुडी, बंगलोर. } नारायण गोविंद नाईक,
(माजी अध्यक्ष, हैसूर चेंबर ऑफ
कॉमर्स) मॅनेजिंग डायरेक्टर

आमच्या कारखान्यातील माल मुंबईस वॉम्बे स्वदेशी को-ऑपरे-
टिव्ह स्टोअर्समध्ये व पुण्यास लक्ष्मी रोडवरील रे म्युझिअमच्या
व्यापार-संवर्धन-गृहांत पहा.

महायुद्ध दारुशीं आले

परदेशी औषधे

दुर्मिळ व महाग झालीं

पण

भिण्याचें कारण नाही !!!

— कारण —

आयुर्वेद रसशाळा पुणे लि०

या देशी औषधाच्या प्रसिद्ध कारखान्याने
तयार केलेलीं

- रक्तवर्धक, ● उपनाह,
- बालजिवन, ● कॅल्सीप्राल

हत्यादि पेटेट, स्टॅटर्ड व लोकप्रिय औषधे खात्री पटल्यामुळे

★ डॉक्टर्सहि वापरून लागले आहेत. ★

दरसाल बिनचूक नफा वाटणाऱ्या ह्या कंपनीचे
शेअर्स व औषधे मागवा.

आयुर्वेद रसशाळा पुणे लि०

मुख्य दुकान गणपति चौक, लक्ष्मीरोड, पुणे १.

'अर्थ' ग्रन्थमाला.

- १ बँका आणि त्यांचे व्यवहार
- २ हिंदुस्थानची रिझर्व्ह बँक
- ३ व्यापारी उलाढाली
- ४ सहकार

राहाणेची व भोजनाची उत्तम सोय

फोन नं. ७७९ गणपति चौक,

दयवस्थापक.

N. V. WADNERKAR

Gold & Silver Smith, Jeweller & Engraver,
Electro-plater & Manufacturer of Sporting
Trophies, Medals, Cups etc.

- - Raviwar Peth, Saraff Bazar, - -

POONA CITY.

DECCAN BOOK STALL

Booksellers, Publishers & Subscription Agents
Fergusson College Road, Poona No. 4

- (1) We stock and supply Educational books, General books & Library books.
- (2) We supply Government of Bombay and Government of India publications.
- (3) We receive Subscriptions to Indian and Foreign periodicals.
- (4) We procure any book published anywhere and supply it at publisher's price.